

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ULUSLARARASI DİNÎ MÛSİKÎ SEMPOZYUMU

**FROM PAST TO PRESENT INTERNATIONAL RELIGIOUS MUSIC
SYMPOSIUM**

03-04 KASIM 2017 • AMASYA

BİLDİRİLER KİTABI

Bu sempozyum T. C. Amasya Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.

AMASYA • 2017

MEVLİDHANLIK GELENEĞİNE KAYIT DÜŞMEK VE H. RAHMI ŞENSES

Kâmil BÜYÜKER*

Özet

Din ve müzik bahsinde zikredilmesi gereken, musikimizin olmazsa olmazlarından, önemli bir boyutunu temsil eden ve yazıldığı günden bugüne altı yüz yıldan fazla bir zaman geçmesine rağmen bir gelenek olarak okunan, dinlenen Mevlid-i Şerif üzerine -sayısı az olsa da- kitaplar neşredilmesine rağmen Mevlidhanlık geleneği ve bu geleneği yaşatanlar üzerine maalesef birkaç müstakil yayın dışında bir yayına rastlayamıyoruz. Bir form olarak mevlid, kendi içinde okuma kuralları, kaideleri olan, makamları olan bir alandır. Mevlid meclislerinde önemli zevatlar gelip geçmiş ve geride hoş sadâ bırakmışlardır.

Buradan hareketle yakın dönem Mevlidhanlık ve Huffaz-ı Kiramlık geleneğine kayıt düşülen -ilk diyebileceğimiz- önemli bir çalışma, İstanbul İmam Hatip Okulu ve Yüksek İslâm Enstitüsü hocalarından olan Ali Rıza Sağman tarafından 1951 yılında *Mevlid Nasıl Okunur ve Mevlidhanlar* ismiyle yayınlanır. Eserin son bölümünde mevlidhanlık yapan 29 hâfiz hakkında bilgi verilmiştir.

1965 yılında ise H. Rahmi Şenses (1906-1972) tarafından *Bugünün Meşhûr Huffâz-ı Kirâmı ve Mevlithanları* kitabı yayınlanmıştır. Bildirimizde, Mevlidhanlık geleneğine kayıt düşen bu önemli ismi Beyoğlu Ağa Camii İmam-Hatibi, Yüksek İslam Enstitüsü Kur'an-ı Kerim hocası, mevlidhan, musikîşinas H. Rahmi Şenses hocanın biyografisine Diyanet İşleri Başkanlığı'nda muhafaza edilen sicil dosyası, Beyoğlu Müftülüğünde mahfuz dosyası ve ailesinin (oğulları Mehmet Kemal, Cemal Şenses) beyanları ile yer verilecek, yaşayan talebelerinin tanıklıklarıyla desteklenecek, katıldığı mevlid meclislerine yine dönemin gazeteleri ve tanıkların ifadeleriyle değinilecek akabinde de geç dönem hâfiz ve mevlidhanlarına ait 64 kısa-uzun terceme-i hâllerin yer aldığı *Bugünün Meşhûr Huffâz-ı Kirâmı ve Mevlithanları* (Hamle Matbaası, İstanbul 1964) kitabı değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ali Rıza Sağman, H. Rahmi Şenses, Hüseyin Ağa Camii, Mevlid, Mevlidhan, Huffâz-ı Kirâm.

The Tradition of the "Mevlidhan" and H. Rahmi Şenses

Abstract

Despite the publication of books on Mavlid-i Sharif that should be mentioned in the field of religion and music, representing an important dimension of our music, is read as a tradition even though it has been more than six hundred years since the day it was written, we are unable to find a publication other than a few independent publications on the tradition of Mevlidhân and those who continue this tradition. Mevlid as a form represents an area with its own reading rules, bases and authorities. Important people have come and passed and have left behind a pleasant surprise in the Mevlid assemblies.

From this point, an important study enrolled in the tradition of the near-term Mevlidhân and the Huffaz-i Kiramlık was published by Ali Rıza Sağman, a lecturer of Istanbul Imam Hatip School and High Islamic Institute, in 1951 under the title "How to Read the Mevlids and Mevlidhanlar".

In 1965, the book "Today's Famous Huffâz-ı Kirâmı and Mevlithans" was published by H. Rahmi Şenses (1906-1972). In our notice, the biography of H. Rahmi Şenses, an important figure in the tradition of Mevlidhân tradition, Imam of Beyoğlu Ağa Mosque, High Islamic Institute Koranic teacher and mevlidhan, will be addressed with the statements of family members, the registry file kept in the Presidency of Religious Affairs and File contained in Beyoğlu Mufti. His life will be supported by living talents and the information about the mevlid assemblies he participates in will be given on the basis of

* İstanbul Müftülüğü Din ve Hayat Dergisi, Editör, kamilbuyuker@gmail.com

the daily newspapers. Finally, the book "Today's Mushroom Huffâz-ı Kirâmi and Mevlithans", which contains 64 short-lived decades of the late period and Mevlidans, will be evaluated.

Keywords: Ali Rıza Sağman, H. Rahmi Şenses, Hüseyin Ağa Mosque, Mavlid-i Sharif, Mevlidhan.

Giriş

Mevlid-i Şerif, Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-necât adlı mesnevisinin, besteli, bestesiz olarak uzun bir zaman diliminde bu topraklarda okunan musiki formunun genel adı olmuştur. Bursa'da 812 (1409) yılında yazılmasının üzerinden 600 yıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen Mevlid, Osmanlı coğrafyası içinde bugüne kadar okunagelmıştır. Mevlid, kültürün bir parçası haline gelirken Mevlidhanlık geleneği de bu kültürün taşıyıcısı olarak tarihteki yerini almıştır. Cumhuriyet'in kurulması, akabinde yeni rejimin dini hayata müdahalesini artırmasına rağmen halk, mevlid geleneği üzerinden dini ritüelleri canlı tutmayı başarmış ve bu arada da mevlithanlık geleneği de hayatiyetini sürdürmüştür.

Türk mûsikisinde mevlidhanlıkla şöret bulmuş pek çok mûsikişinas yetişmiştir. XVIII. yüzyıldaki meşhur mevlidhanlar arasında Emîr Buhârî Camii hatibi hattat ve şair Hâfız Şühûdî Mehmed Efendi, Beşiktaş'ta Sinan Paşa Tekkesi şeyhi Mustafa Rızâ Efendi, dinî eserler bestekârı Çâlâkzâde Şeyh Mustafa Efendi, Zeyrek Camii müezzini Hüseyin Dede en önemlilerindendir. XIX. yüzyılda İstanbul'da mevlidhanlıkla tanınmış hâfızlardan Aksaraylı Âmâ Hâfız Hasan Efendi, hünkâr mevlidhanı Fındıklılı Hacı Hakkı Efendi, hünkâr imamı Hâfız Yûsuf Efendi, Enderunlu Hâfız Hüsnü Efendi, Bedevî şeyhi Ali Baba, Hâfız Âşir, Beylerbeyi Camii hatibi Rifat Bey, Selimiye hatibi Şeyh Ömer Efendi, Hopçuzâde Mehmed Şâkir Efendi, Balat Sünbülî Dergâhı şeyhi Kemal Efendi, Hüdâyî Tekkesi şeyhi Mehmed Rûşen Efendi, Mutafzâde Ahmed Efendi ve Mehmed Âkîf'in (Ersoy) bir şiiriyle kıraatini ölümsüzleştirdiği Said Paşa İmamı diye bilinen Hasan Rızâ Efendi özellikle zikredilmesi gereken isimlerdir.

Son dönemin önemli mevlidhanları arasında başta Hâfız Sâmi olmak üzere hünkâr mevlidhanı Boyabatlı Mustafa Şevki Efendi, Süleymaniye Camii başmüezzini Hâfız Kemal Efendi, Beyoğlu Ağa Camii imamı Hasan Rızâ Efendi, Muhyiddin Tanık, Hâfız Burhan, Mecit Sesigür, Esat Gerede, Yeraltı Camii imamı Ali Üsküdarlı, Hüseyin Sebilci, Kâzım Büyükkaksoy; günümüz mevlidhanları arasında ise Halil İbrahim Çanakaleli, Aziz Bahriyeli, Fevzi Mısır, Emin Işık, Zeki Altun (ö. 1999) ve Kâni Karaca (ö. 2004) bilhassa belirtilmelidir.¹

Böylesine köklü bir geleneğin okuyucularla bugüne taşınması elbette büyük bir önem arz etmektedir. Ancak dünden bugüne bu kültürün taşınması için hem mevlidin hem de mevlithanlık geleneğini taşıyanların bugüne aktarılması gerekmektedir. Manidar olan, bu topraklar üzerinde hafızlık ve mevlithanlık gibi köklü bir geleneğin sadece birkaç eserle sınırlı kalacak şekilde kayıt altına alınmasıdır.²

Cumhuriyetten bu yana, bu geleneğin yaşatılması ve aynı zamanda yazılması hususunda en büyük gayretin tarihçi, bestekâr, mevlidhan, hânende Ali Rıza Sağman (1889-1964) tarafından gerçekleştirildiğini görüyoruz. Yazdığı onlarca kitap içinde *Meşhur Hafız Sâmi Merhum* (Ahmet Sait Matbaası, 1947, 134 s.), *Mevlid Nasıl Okunur? Ve Mevlidhanlar* (Fakülteler Matbaası, 1951, 228 s.) gibi iki mühim eser ayrı bir önem arz etmektedir. Yaşadığı dönemin en kudretli seslerinden birisi olan Hafız Sami (1874-1943) hakkında yazılmış tek biyografik çalışmada, Hafız Sami değerlendirilirken yine dönemin önemli okuyucularının da onunla ilgili kanaatleri alınarak kitap arşivlik bir mahiyete bürünmüştür. Bir diğer eser *Mevlid Nasıl Okunur? Ve Mevlidhanlar* kitabında ise 29 Hafız ve Mevlidhan³

¹ Nuri Özcan, "Mevlid" (Musiki), *DİA*, c. 29, s. 485.

² Bu meseleye dikkat çeken Dücane Cündioğlu'nun dikkat çeken yazısı için bkz. "İstanbul'un o meşhûr hâfızlarını ne kadar tanıyoruz?!" *Yeni Şafak*, 26.5.1999.

³ Eserde Hafız Ali Gülses, Hafız Aşır Efendi, Hafız Burhan, Hafız Celal, Cemal Efendi, Hafız Cemal (Aksaraylı), Hafız Cevdet Soydanes, Ercüment Bey, Hafız Es'ad Geredeli, Hafız Fahri, Hafız Fikri Aksoy, Hafız Hasan Akkuş, Hafız Hüseyin, Hüseyin Tolan, Kâzım, Hafız Kemal, Hafız Kerim Akşahin, Hafız Mahmut Öncü, Hafız Mecid, Necati Artürk, Hafız Nusret, Hafız Osman (Musullu), Hafız Osman (Şaşı), Hafız Raif, Hafız Rıza Gönel, Hafız Rıza, Hafız Sadettin Kaynak, Hafız Saim, Hafız Sami kitapta yer verilen mevlithanlardır. Bkz. Ali Rıza Sağman, *Mevlid Nasıl Okunur? Ve Mevlidhanlar*, Fakülteler Matbaası, 1951, ss. 208-226.

hakkında bilgiler verilmiştir. Sağman'ın sağlığında yayımlanmayan *İstanbul Hafızları* isimli çalışması ise hâlâ yayımlanamamıştır.⁴ Ali Rıza Sağman'ın mevlithanlık geleneğine yaptığı bu önemli katkıdan sonra ikinci önemli çalışmayı ise Hafız H. Rahmi Şenses (1906-1972) yapmıştır. Hafız Rahmi Şenses Hocadan sonra gazetede tefrika edilmiş hafız ve mevlithanların hâl tercümelerinden oluşan dizi yazıyı ise Hafız Zeki Altun kaleme almıştır. Ancak bu tefrikalar bir araya getirilip yayınlanmamıştır.⁵

Hafız Rahmi Şenses'in, son devir hafız ve mevlidhanlarını bir araya getirerek yaptığı önemli çalışmanın değerlendirmesini yapmadan önce özlük dosyasından, talebelerinin beyanları ve hatıratlardan kendisini tanıyalım.

H. Rahmi Şenses

Hayatı⁶

Hasan Rahmi Şenses⁷ 1322 (1906) yılında Kocaeli'nin Gebze ilçesi Sultan Orhan köyünde (şimdi mahalle) dünyaya geldi. Annesinin adı Lütfiye, babasının adı ise Hüseyin'dir. Doğduğu yerde İlkokulu ve rüşdiyeyi okurken hıfzını tamamladı. Rahmi Şenses, babası Hüseyin Efendi'nin isteğiyle 1917-1918 yıllarında İstanbul'a medrese okumak üzere geldi. Darü'l-hilafetü'l-aliyye medresesi 5. sınıfta iken 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat kanunu ile medreseler lağvedilince öğrenimini yarıda bırakarak memleketine döndü.

Askerliğini yapıp evlendikten sonra İstanbul'a gelerek Fatih Camii Başımamı Hafız Ömer Aköz Hocaefendi'den talim ve Mısır tariki ile kıraat ilmi okudu. Buradan icazet aldı. (25 Cemaziyel ahir 1345-27 Mayıs 1946 Pazartesi)⁸

Diyanet'te hizmetine 01.01.1940 tarihinde 35 yaşlarında başladı. Sırasıyla Yakacık, Hereke, Tavşanlı, Tabaklar Camii (07.04.1937-14.09.1937) ve Arap Camii'nde (09.09.1937-10.06.1942) vazife yaptıktan sonra Beyoğlu Hüseyin Ağa Camii'nde baş imam olarak atandı (10.06.1942). Buradaki vazifesini ömrünün son demlerine kadar sürdürmüştür.

Bir dönem camiler Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet verirken Hafız Rahmi Şenses Hoca E cetvelinden çok düşük bir maaş alır ve bu onu cami hizmeti dışında başka iş arayışlarına yöneltir. Bir ara taksicilik yapmaya niyet eder ancak işin hiç de kendi fitratına uygun olmadığını görür. Daha sonra dükkân tutup halıcılık yapmak isteyecektir. Burayı da yürütemeyerek zararına devredecektir.⁹

1947 yılında görevli olarak vapurla çıktığı Hac yolculuğu sonrasında kaleme aldığı Hac kitabı (*Resimli ve İzzahlı Hac Kitabı*, Şaka Matbaası, 1949, 46 s.) ses getirince Hafız Rahmi Şenses hoca küçük risaleler yazarak halkı aydınlatma yolunu tercih etmiştir.

Hafız Rahmi Şenses Beyoğlu Ağa caminde başımam-hatip olarak görev yaparken Sadettin Heper'in tavassutuyla Yüksek İslâm Enstitüsünün ilk öğretim kadrosu içerisinde uzunca bir süre (1960-1971) anlaşmalı öğretim görevlisi olarak Kur'an-ı Kerim dersi hocalığı görevinde bulunmuştur.¹⁰ Burada

⁴ Ali Rıza Sağman'ın bu çalışması Düccane Cündioğlu tarafından hazırlanmış ancak neşredilememiştir. Esere dikkat çeken yazılar için bkz. Düccane Cündioğlu, "Tanzimat'tan Günümüze İstanbul'un Meşhur Hafızları", *Yeni Şafak*, 29 Mayıs 1999.

⁵ Bu konuda şöyle bir kayıt geçmektedir: "Zeki Altun, bir kültür hizmeti olarak gazetede yayınlanmak üzere birçok ehl-i Kur'an ve mevlithan hakkında hal tercümeleri yazmıştır. Bu yazıları 1969 yılında Eski ve Yeni Kur'an Bülbüleri, 1982, 1983 ve 1984 yıllarında Kur'an Bülbüleri, 1985 yılında İslam Bülbüleri başlığıyla, Ramazan aylarında Tercüman Gazetesi'nde neşredilmiştir. Maruf Evren bu yazıları daha sonra Son Havadis Gazetesinde de yayınlamıştır." Bkz. Cumhur Enes Ergür, *Zeki Altun Hayatı ve Eserleri*, Türk Tasavvuf Musikisi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı Yay., 2004, s. 8-9.

⁶ H. Rahmi Şenses Hocanın hayatına dair resmî kayıtlar Diyanet İşleri Başkanlığı'nda saklı bulunan 51-0604 numaralı özlük dosyasından alınmıştır.

⁷ Nüfus kaydında Hasan Rahmi Şenses geçmektedir. Şenses, Hasan ön ismini hep kısaltarak kullanmıştır.

⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı'nda muhafaza edilen *Esâmi-i Kur'â* defterinde 77. varak 111. sayfada şu şekilde kayıt geçmekte: "Ağa Camii Şerifi İmam-ı evvel ve hatibi Rahmi Efendi aşereden 25 cemaziyelahir 1345-27 Mayıs 946 pazartesi)." Defterden bizleri haberdar edip, defteri paylaşan Abdullah Rüşti Kişi kardeşime teşekkür ederim.

⁹ Mehmet Ali Sarı, *Mehmet Ali Sarı Kitabı-Beyoğlu'nda Bir Hafız Kur'an'la Geçen Bir Ömür*, Timaş Yay., 2016, s. 82.

¹⁰ Sadettin Heper mevlevî, aynı zamanda musikîşinas bir zat imiş. Harbiye'de İstanbul Radyosuna gelip giderken Ağa Camiine uğrar dostu Rahmi Şenses hoca ile hasbihal ederlermiş. Aynı zamanda Hafız olan Sadettin Heper, Yeraltı Camii İmam Hatibi Hafız Ali Üsküdarlı ile de hem yaşıt, hem de arkadaşlıklar. Dönemin İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Müdürü Kemal Edib Kürkçüoğlu Hafız Ali Efendi'ye kendisine bir yardımcı hoca bulmasını ister. Bu arada Sadettin Heper'e Ali Efendi durumu açınca kendisine "*Rahmi Efendi'yi al*" der. O da "*olmaz, yapamaz*" cevabını verir. Aradan geçen iki haftadan sonra Heper, Hafız Ali Efendi'ye "*Bak arkadaş, eğer Rahmi Efendi'yi almaya razı olmazsan Hendekli Hafız Abdurrahman Efendi'yi*

Türk musikisini Kur'an tilavetine uygulamadaki mahareti emsalsiz olan Karaköy Yeraltı Camii Başımamı Hafız Ali Üsküdarlı Hocaefendi (1885-1976) ile birlikte Kur'an-ı Kerim derslerine girdi.¹¹ Hafız Ali Üsküdarlı'nın musikiye bihakkın vakıf, Kur'an talim ve kıraatında ekol olması, aynı zamanda zor beğenen, mükemmeliyetçi bir insan olması Hafız Rahmi Şenses'in Ali Üsküdarlı'nın gölgesinde kalmasına sebep olmuştur.¹² 3 Mart 1970 tarihinde buradaki görevi bittiğinde bir yıl daha görevi uzatılmış, "Kur'an-ı Kerim vücûh ve belâğat" hocalığı yapmıştır.¹³

Beyoğlu'nda vazife yaparken düzenlenen Tekâmül Kursu'ndan Pekiyi derece ile belge almıştır.¹⁴ İlk Hac vazifesini 1947 yılında yapmıştır. 1954 Yılında Hac farızası için ikinci defa Kutsal Topraklara gitmiştir.

05.07.1956 tarihinde İkinci namazından sonra Emirgan'a gitmekte iken Ayazağa mevkiinde arkadaşları ile birlikte geçirdiği trafik kazası sonrası, sol bacağının kalçasına kadar kırılmasından dolayı bel altı tamamen alçıya alınmış ve uzun bir süre görev yapamamıştır.

Vefatı

Ağa cami Baş İmam Hatibi Hacı Hafız Rahmi Şenses, geçirmiş olduğu bu trafik kazasından sonra sağlığı gittikçe bozulmuş ve 63 yaşında 1 Şubat 1972 tarihinde vefat etmiş, Eyüp Sultan mezarlığına defnedilmiştir.¹⁵

Hatıratlarda Hafız Rahmi Şenses

Hafız Rahmi Şenses hoca iyi bir hâfız, iyi bir kâri/okuyucu, dini ilimlere vakıf, talebe yetiştirmeye meraklı, aynı zamanda mütevazı ve çok kibar birisidir.¹⁶ Gerek görev yaptığı Hüseyin Ağa Camiinden gelip geçenlerde, gerekse kıraat ilminde emek verip yetiştirdiği Yüksek İslam Enstitüsü'ndeki talebeleri dolayısıyla hatırı sayılır iz bırakmış olan H. Rahmi Şenses hoca hakkında kimi hatıratlarda kayıtlar bulmaktayız. Talebelerinden Tayyar Altıkulaç şunları söylüyor: "*Kur'an-ı Kerim derslerimize daha çok Ali Üsküdarlı gelmişti. Bir ara Beyoğlu Ağa Camii İmam-Hatibi Rahmi Şenses de bu dersimize girdi. İstanbul şartlarında o tarihler itibarıyla Rahmi Şenses'ten önce bu görev için hatıra gelebilecek isimler bulunmakla birlikte onun tercih edilmesinin, Ali Üsküdarlı ile sağlayacağı uyum sebebiyle olduğu belliydi.*"

Halit Güler ise hatıratında Rahmi Şenses hakkında şöyle der: *Beyoğlu müftülüğünde vaiz olarak başladım ve ilk vaazımı da Beyoğlu Ağa Camii'nde yaptım. Bu camide İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsünde Kur'an-ı Kerim hocalığı yapan ve birçok hafız yetiştirmiş olan Rahmi Şenses gibi meşhur ve otoriter bir hoca efendi vardı.*¹⁷

Hayatını, hatıralarını kaleme alıp, hocasından geniş bir şekilde bahseden Hafız Mehmet Ali Sarı, Ali Şendil, Mustafa Öz¹⁸ gibi hocalar kendisinden Kıraat ilmi okumuş, Emin Işık ondan müstefid olmuştur.

Hafız Rahmi Şenses Hoca'nın şu an hayatta olan kendisinden icazetli ve en önemli talebesi Mehmet Ali Sarı, 1947 yılında memleketinde hıfzını ikmal edip İstanbul'a geldiğinde Kur'an talimi yapacak hoca ve kalacak yer arayışı içinde iken son durağı Beyoğlu Ağa Camii olmuştur. Burada Hafız Rahmi Şenses hoca ile tanıştırlan ve ona emanet edilen Mehmet Ali Sarı uzun yıllar hocasında okumuş,

getirecekler" deyince Ali Efendi, Rahmi Efendi'ye razı olur. Meseleyi daha tafsilatlı okumak için bkz. Sarı, *Mehmet Ali Sarı Kitabı-Beyoğlu'nda Bir Hafız Kur'an'la Geçen Bir Ömür*, s. 83-84.

¹¹ Tayyar Altıkulaç, *Zorlukları Aşarken*, c. 1, Ufuk Kitapları, 2011, s. 91. Tayyar Altıkulaç'ın tezini inceleyen jürde de yine Rahmi Şenses ismini görüyoruz. Bkz. Altıkulaç, *Zorlukları Aşarken*, s. 147.

¹² İsmail Karaçam hatıratında Rahmi Şenses hoca ile ilgili olarak şunları söylüyor: "*İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde Kur'an-ı Kerim ve ilm-i vücûh derslerine Hâfız Ali Üsküdarlı ile Rahmi Şenses hoca girmektedirler. Dersimize hep Ali Efendi Hoca geldi. Rahmi Hocaefendi, bizim tâbi olduğumuz modern eğitim ve öğretim sistemini hiç görmediğinden kendisinden istifade edildiğini söylemek oldukça zordur. Fakat müessesemize muhabbetleri olan, talebeleri seven, huyu, ahlaki temiz bir hocaefendi idi.*" Bkz. İsmail Karaçam, *Hâtralar*, Çamlıca Yay., 2015, s. 226).

¹³ Ramazan Alparslan, *İstanbul Ehl-i Kur'an ve Mevlidhanları ve Bu Nesli Yetiştirenler*, Boğaziçi Yay., 2016, s. 56.

¹⁴ 12.8.1970.

¹⁵ Rahmi Hoca'nın uzun zaman oturduğu ve vefat ettiği evi Şişli'de, Samanyolu Sokak, Sakarya Apartmanı, Kat: 2'de idi.

¹⁶ Beyoğlu Müftülüğünde yer alan dosyasındaki kayıtlardan ve talebelerinin beyanlarından aktarılmıştır.

¹⁷ Halit Güler, "Akademik Sayfalar", 9. cilt, 21 Ocak 2009 Çarşamba (*Merhaba Gazetes*'nin okuyucularına her Çarşamba ücretsiz eki)

¹⁸ Mustafa Öz, *Yılların Özü*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2008, s. 94, 105.

hizmetinde bulunmuş ve en nihayetinde Ağa Camii'nde müezzinlik, imamlik ve Cuma hatipliği vazifelerinde bulunmuştur. Mehmet Ali Sarı, el öpüp, önünde diz çöktüğü hocası Rahmi Şenses'ten kısa bir müddet talim ve tashih-i hurûf dersleri almış ardından hocasının talimini beğenmesi üzerine aşere okutmak üzere kendisinden, bir kalem, bir çizgili kâğıt bir de silgi almasını istemiş. Böylece aşere okumaya başlayan Hafız Mehmet Ali Sarı, hocasından iki sene aşere okumuş ve icazetini almıştır.¹⁹ 16 yaşından itibaren 14 sene hocasının bilfiil yanında bulunmuş ve ona hizmette kusur etmemeye gayret etmiştir.

Ailesi

Fatma Hulkiye Şenses (d. 1328) ile 20.11.1932 tarihinde evlenen Rahmi Şenses'in bu evlilikten Emine Taciser (1933), Mehmet Kemal (1937) ve Siyami Cemal (1941) isimli üç çocuğu dünyaya gelmiştir.

Eserleri

Hafız Rahmi Şenses Hoca aynı zamanda yazmış olduğu kitaplarla da adından bahsettirmiştir. İlk eserini Hac dönüşü kaleme almış ve *Resimli ve İzahlı Hac Kitabı* (Şaka Matbaası, 1949, 46 s.) adıyla yayınlamıştır. Bu ve benzeri dini konularda yazılı bir eserin azlığı kitabın tutulmasına ve çokça satılmasına sebep olmuştur. Bundan sonra çeşitli isimler altında dini, ahlâkî, ictimâî ve tasavvufî 20'den fazla eser kaleme almıştır. Bu eserler arasında en önemlisi pek çok esere de kaynaklık etmiş olan *Bugünün Meşhur Huffazı-Kıramı ve Mevlidhanları*'dır. (Hamle Matbaası 1965, 128 s.) diğer eserlerinden bazıları ise şöyledir:

Nurdan Çıkan Sesler Yüzsekiz Hadis-i Şerif (İstanbul, 1948), *Çocuk İlmihâli* (Ahmet Sait Matbaası, 1949, 31 s.), *Camilere Nasıl Girilir Namaz Nasıl Kılınır ve Güzel Tavsiyeler* (Ahmet Sait Matbaası, 1951, 39 s.), *İslam Terbiyesi* (Hamle Matbaası 1959, 64 s.), *Arifler Geçidi* (Hamle Matbaası 1961, 32 s.), *Müslümanlık ve Ahlak Örnekleri* (Hamle Matbaası, 1961, 46 s.), *İlaveli Seçme 11 Salevatı Şerife* (2. Baskı Hamle Matbaası 1961, 14 s., 3. Baskı Yaylacık Matbaası, 1969, 64 s.), *Hız Ali ile Hz. Fatıma'nın Düşünleri* (Hamle matbaası, 1962, 36 s.), *Kur'an-ı Kerim Hakkında Bilgi* (Hamle Matbaası 1962, 48 s.), *Gül Bahçesi-Dini Ahlaki Hikâye ve İbretler* (Hamle Matbaası, 1963, 61 s.), *Beş Geceyi İhya Edene Cennet Vacip Olur* (İstanbul 1963), *Hazreti Veysel Karanî (Kuddise Sirrehûlâli) ve Hazreti Ömer (r.a.)* (Hamle Matbaası, 1963, 23 s.), *Hak Sofrasına Oturanlar* (Kadem Matbaası, 1965, 128 s.), *Afet Zamanlarında H. Peygamber Efendimizin Ümmetine Tavsiyeleri* (Dakik İş Basımevi 1968, 23 s.). Bunun yanında sadece isimlerini tespit edip kütüphanelerde rastlayamadığımız eserleri ise şunlardır: *Peygamberimizin Mübarek Duaları, Kurban Kitabı, Dini Bilgi ve İbretler, Kur'an Nasihatleri, İslam Dini ve Mübarek Günler*.²⁰

Kur'an Okuyuşu ve Musikişinaslığı

Hafız Rahmi Şenses, dönemin en iyi Kur'an okuyucuları arasında olmuş, ismi sıklıkla değişik meclislerde ve gazetelerin mevlit merasimi ilanlarında geçmiştir.²¹ Dönemin meşhur hafız ve mevlidhanları -ki bunlar Hafız Hasan Akkuş, Hafız Abdurrahman Gürses, Hafız Ali Üsküdarlı, Nusret Yeşilçay, Hafız İbrahim Çanakaleli, Mecit Sesigür, Kâni Karaca, Zeki Altun, Aziz Bahriyeli, Esat Gerece, Ali Gülses, Fevzi Mısır, Mahmut Hataylı, Kemal Tezergil gibi isimlerdir- ile birlikte katıldığı mevlid-i şerifler öncesinde gazetelerde duyurulmuş, radyolarda yayımlanmış ve ses getirmiştir.²²

¹⁹ Mehmet Ali Sarı'nın *Esâmi-i Kurrâ Defteri* 77. Varak, 112. Sayfada kaydı şu şekilde geçmektedir: Beyoğlu Ağa Camii Baş İmam ve Hatibi Hafız Rahmi Şenses'ten aşere okuyanların isimleri:
Mehmet Ali Sarı: Bolu Seben, Mustafaoğlu, 1933
Aşereyi bitirdiği tarih: 1949
Kayıt tarihi: 6.9.1966
İmza

²⁰ Yine *Bu Günün Meşhur Huffazı Kıramı ve Mevlidhanları* kitabında çıkacağı ilan edilen ama çıktığına dair kayıt bulamadığımız eserler ise şunlardır: *Ana Baba Hakları, İslâm Dinine Girmiş Uydurmalar*. Rahmi Şenses hocanın gelini Cemal Şenses'in eşi Lütfiye Şenses ile yapılan görüşmede, Rahmi Hocanın yayınlamamış eserleri olduğunu ve bugün torununda muhafaza edildiği bilgisini aldı. (Lütfiye Şenses ile görüşme 14.08.2017)

²¹ "Hafız Rahmi Şenses", *Din ve Hayat*, Temmuz 2017, sayı: 31, s. 123.

²² Dönemin gazetelerinde ilanla duyurulan mevlidlerin Hafız Rahmi Şenses hocanın da katıldığı Atatürk, Kore, İstanbul Radyosundan naklen yayımlanan Veladet kandili mevlidleri ve şahıslar için okunan mevlidleri gazete haberlerinde görmektedir. Bkz. "İstanbul Radyosu İle Yayınlanacak Mevlidi Şerif (Şehitlerin ruhuna)", *Milliyet*, 15.01.1959, s. 2; "İstanbul

Hafız Rahmi Şenses hocanın musikiye vukufiyetinin yanında kanun ve klarnet çaldığı zikredilmektedir. Öyle ki Arap Camiinde görev yaptığı yıllarda evlerde musiki meşki yapılır, Rahmi hoca da bu meşklere iştirak edermiş. Bunun yanında Ağa Camii'nde vazifeli iken Beyoğlu *Saz* isimli mekânda hanendelik yaptığı da nakledilmektedir. Sesinin tiz olması ve genişliği dolayısıyla "Körfezin iki yakasında "ya meded" çektiği zaman duyulmuş".²³

Arap Camii ve Ağa camiinde uzun yıllar hizmet eden H. Rahmi Şenses dönemin en iyi okuyucularından birisi idi. Özellikle Kur'an tilavetinde iz bırakan belli bir şöhreti vardı. Derinlemesine bir musiki bilgisinin olmadığını kendisi söylerdi. Ancak tatbikata gelince bu işin ilmini bilenlerden fazla hakkını vererek makamları icra ederdi. İcazetli talebesi Mehmet Ali Sarı, şunları söylüyor:

*1950'lerde okuduğu radyo ile neşredilen bir aşrını dinledim. Âl-i İmran suresinin 101-104. Ayetlerini okumuş. Sesi oldukça tiz, uşşak makamı edasıyla okuyordu, bitirirken Rast'a (perdesine) karar verdi. Çünkü Rast bir ilahi Viladet Bahri okunacaktı. Yani usûl biliyor, usulü ile hareket ediyordu.*²⁴

Aynı şekilde makam ve makam geçkilerinde ayrı bir maharet isteyen Enderun Usûlü teravih kıldırma büyük maharete sahip olduğu ifade edilmektedir.²⁵

Mevlidhanlık Geleneğine Kayıt Düşmek:

Bu Günün Meşhûr Huffâz-ı Kirâmı ve Mevlithanları

Hafız Rahmi Şenses'i en ayrıcalıklı kılan hususlardan birisi de geç dönem hâfiz ve mevlidhanlarına ait 64 kısa-uzun terceme-i hâllerin yer aldığı *Bu Günün Meşhûr Huffâz-ı Kirâmı ve Mevlithanları* (Hamle Matbaası, İstanbul 1964) kitabını kaleme almasıdır. Eserin hususiyetini ihtiva etmesi açısından, kitapta yer alan bugün hafızlık-mevlidhanlık zincirinin kayıp halkalarını da temsil eden isimleri zikretmekte fayda var:

Hafız Hasan Akkuş, Hafız Abbas Nazaş, Hacı Hafız Abdullah Şahiner, Hafız Abdülkerim Özbakır, Hafız Âdem Erim, Hafız Ahmed Arslanlar, Hafız Ahmet Kökden, Hafız Ahmet Turun, Hacı Hafız Ali Rıza Altunbay, Hafız Ali Dönmez, Hafız Ali Gülses, Hafız Akif Yavuz, Hafız Aziz Bahriyeli, Hacı Burhan Yener, Hafız Celal Yılmaz, Hafız Cemal Bağcı, Hafız Cevdet Bakkaloğlu, Hafız Dilaver Çömlekçioğlu, Dündar Salih, Hafız Emin Işık, Hafız Eşref Akhisarlı, Hafız Fahri Kaya, Hafız Fevzi Mısır, Hacı Hafız Feyzullah Değerli, Hafız Fikri Aksoy, Hafız Hamit Hatipoğlu, Hafız Hasan Akkuş Geredeli, Hafız Hasan Gökdemir, Hafız Hüseyin Geredeli, Hafız Hüseyin Sebilci, Hafız Hüseyin Top, Hafız İbrahim Arslan, Hacı Hafız İbrahim Çanakaleli, Hafız İhsan Sedef, İsmail Ağabey, Hafız İsmail Bolulu, Hafız İsmail Daniş, Hafız İsmet Aydın, Hacı Hafız Kani Karaca, Hafız Kemal Erdağ, Hafız Kemal Tezergil, Hafız Mahmut Hataylı, Hafız Mahmut Öncü, Hafız Mehmet Ali Sarı, Hacı Hafız Mehmet Ziya Karacan, Hafız Mehmet Yavuz, Hacı Hafız Mustafa Tüzün, Necdet Tanlak, Hacı Hafız Nusret Yeşilçay, Hafız Osman Bek, Hacı Hafız Raif Bahriyeli, Hafız Recai Tanses, Hafız Rifat Gürses, Hafız Sadettin Evginer, Hafız Saim Erişken-Kalfa, Hafız Selahattin Güney, Hafız Salih Güler, Hafız Tahsin Erdem, Hafız Turgut Gürten, Hafız Yaşar Özbakır, Hafız Yusuf Armağan, Hafız Yusuf Giray, Hafız Zeki Altun, Hafız Zeki Sesli.

Kitap Hakkında Teknik Bilgi

Rahmi Şenses Hocanın kaleme aldığı çalışmamıza konu olan eser 128 sayfadan müteşekkildir. Yazarın yayımlanan diğer kitaplarının azamisi gibi bir yayınevi değil şahsi yayın söz konusudur. Yine diğer kitaplarında da sıklıkla gördüğümüz üzere eser Hamle Matbaasında basılmıştır. Kitap karton kapaklıdır. Renkli olarak basılan kapakta yer alan resimde ise çiçek motiflerinin çevrelediği ve ortasında kürsüde bir kişinin etrafındakilere bir şeyler anlattığı intibai uyandıran bir çizim yer almaktadır. Kapağın hafızlık ve mevlithanlık geleneği adına söylediği hiçbir şey yoktur. Hoca veya hafız sıfatını çağrıştıran

Radyosu İle Yayınlanacak Mevlidi Şerif (Veladet Gecesi)", *Milliyet*, 15.09.1959, s. 2; "Bugün Atatürk İçin Mevlid Okutulacak", *Milliyet*, 14.11.1954, s. 1; "Aziz Milletimizin Kore'de Can Veren Şehitlerinin Ruhları İçin Hatmi Şerif ve Mevlüdi Nebevi Kiraatı", *Milliyet*, 05.12.1950, s. 6; *Cumhuriyet Gazetes*'nin 04.01.1956, 06.01.1956, 12.04.1957, 03.12.1959, 16.04.1965 tarihli nüshalarında da Hafız Rahmi Şenses hocanın içinde yer aldığı muhtelif mevlid ilanlarına rastlıyoruz.

²³ Ayrıca Rahmi Şenses hocanın taş plaklara okunmuş ses kayıtları olduğunu ve bunların hâlâ muhafaza edildiğini öğrenmekteyiz. Oğlu Mehmet Kemal Şenses'le yapılan görüşme. (03.12.2014)

²⁴ Sarı, *Mehmet Ali Sarı Kitabı-Beyoğlu'nda Bir Hafız Kur'an'la Geçen Bir Ömür*, s. 78.

²⁵ Sarı, *Mehmet Ali Sarı Kitabı-Beyoğlu'nda Bir Hafız Kur'an'la Geçen Bir Ömür*, s. 79.

sakal, sarık, cübbe kapakta yer almamaktadır. Tam tersine ceketli ve kravatlı, sakalsız, gözlüklü modern görünümlü bir kişi kürsüdedir. Kapakta yer alan ve dinleyici durumunda olan iki kişide takke vardır.

Eserde 64 isim tanıtılmaktadır. Yer yer biyografi tekniğinin dışına çıkılıp tahkiye usulü tercih edilmiş kimi zamanda, "hakikat daima acıdır" (s. 20) diye başlayıp muhatabı karşısında gibi konuşma cümleleri tercih ederek ikazlarda bulunmuştur.

Kitapta alfabetik sıra gözetilmiş sadece Hafız Hasan Akkuş hoca hariç tutulmuştur. Bunda da yazar eserinin girişinde "Bir açıklama" ile bu durumu izah etmiştir. Hafız Hasan Akkuş Hocanın yaşı, birçok zevatın üstadı olması, müteaddid defalar yüz sürdüğü Beytullah hürmetine ilk sırada yer verdiğini ifade etmiştir. Eser her ne kadar Huffaz ve Mevlidhan ibaresi ile yayınlansa da bu iki sınıfa girmeyen isimler de yer almıştır. Hafız Saadettin Evginer, Hacı Burhan Yener, Hafız Âdem Erim gibi isimler duahanlıkları ile şöhret bulup, daha çok bu alanda tevarüs etmişlerdir.

Eserde bütün isimlerin fotoğrafları yer alırken sadece Hacı Hafız Feyzullah Değerli'nin (s. 50-51) fotoğrafı yer almamaktadır. Rahmi Senses hoca yaşayan hocaların biyografilerine yer verirken kendi biyografisini ise kitaba almamıştır.

Biyografilerin girişinde ise tanıtılan kişinin fotoğrafı, ismi ve isminin altında, doğduğu yer, evli ya da bekâr olup olmadığı, çocukları varsa çocuk sayısı yazmaktadır. Ağırlıklı olarak biyografiler tek sayfa ile sınırlı tutulurken, kimi isimlerde ise (Hafız Fikri Aksoy, Hacı Hafız Ali Rıza Altunbay gibi) dört sayfaya kadar çıkmıştır.

750 Kuruştan satılmış olan eserin ne kadar basıldığına dair bir kayıt bulamadığımız gibi, eserin ikinci bir baskısına da rastlanılmamıştır.

Eserin Muhtevası

1960 İhtilali sonrası dini hayatta ciddi sıkıntıların yaşandığı bir dönemde böyle bir eserin kaleme alınmış olması dikkate bir durumdur. Eserin yazarının girişte yer alan fotoğrafından başlayarak eserde ismi olan Hocaefendilerin büyük kısmının sarıklı cübbeli fotoğraflarının tercih edilmiş olması da dikkat çekicidir.

Hafız Rahmi Şenses, eseri neden kaleme aldığını kitabın girişinde açıklıyor. Şenses, ilk kitabını 1947 senesinde gerçekleştirdiği Hac farızası sonrasında yazdığını, bugüne kadar 18 kitap kaleme aldığını ifade ederek, bir arkadaşından şöyle bir istek geldiğini dile getiriyor: "*Bugün memleketimizde birçok ehl-i Kur'an, Mevlidhan ve Duâhan zevat var. Halkımız bu zevatı kiramı tanımaktan mahrumdur. Ne olur, bu zevatı kiramı halkımıza tanıtacak bir eser yazsanız da bu vesile ile tanımış olsalar iyi olmaz mı?*"²⁶ Rahmi Hoca kendisine bu teklifi yapan meslektaşına teşekkür eder ve kitabı hazırlamaya koyulur. Yapılan iş bir emek mahsulü ve ciddi bir çalışmadır. Ancak Rahmi Şenses, "*İstanbulumuzun mavi kubbesi*" altında yetişip bu kitaba girmeyen nice isimler olduğunu söyler ve bunları tanımadığını ifade eder. Bunda da kendisini sorumlu tutar ve der ki:

*25 seneden beri Beyoğlu gibi camii şerifi mahdut, hafızı az, hıristiyanı çok olan bir semtte bulunuşum, yaşımın da bir hayli ilerleyişi ve daha birçok mücbir sebeplerden dolayı öteye beriye koşamayışım ve nihayet salyangoz gibi kendi kabuğuma çekilişim, huffazı kiramın merkezi olan İstanbul semtine geçemeyişim ve bu yüzden her biri ayrı bir kıymet taşıyan zevatı kiramı tanıyamadığım içindir.*²⁷

Rahmi Şenses biyografilerini verdiği isimlerin öncelikle hayatlarına dair kısa bilgiler verdikten sonra, Kur'an'la ya da Mevlidle olan ilgi, alaka ve eğitimlerine değinmiş, ardından hepsi bildiği ve tanıdığı simalar olması hasebiyle seslerine, sâdâlarına, musikiye olan dikkatlerine dönük bir değerlendirme yapmıştır. Bunları yaparken de her zaman bazen sözünü muhatabını kırmadan ama direk söylemek yoluna gitmiştir. Kitapta dikkat çekici diğer bir husus Hocaefendi'nin kendi hayatını eserin içine koymamasıdır. Bu da onun tevazuunu göstermektedir.

²⁶ H. Rahmi Şenses, "Bu eseri niçin yazdım?", *Bu Günün Meşhur Huffazı Kiramı ve Mevlidhanları*, Hamle Matbaası, 1965, s. 5.

²⁷ Şenses, *Bu Günün Meşhur Huffazı Kiramı ve Mevlidhanları*, s. 6.

H. Rahmi Şenses Hocanın görev yaptığı Ağa Camii, o dönemlerde mevlid, hatim, mukabele gibi dini ritüeller için tercih edilen mekânlardan olmuştur. Bu vesile ile eserde yer alan pek çok isimle bizatihi hukuku vardır. Bunun yanında elinden tutup talebe yaptığı ve okuttuğu isimler de yine bu kitaba girmiştir. Bunlardan ibret verici bir isim de Hafız İbrahim Aslan'dır (d. 1939). Kitabın yayınlandığı vakit 26 yaşında olan ve kitapta ismi geçen yaşça en küçük hafız ve mevlithandır, İbrahim Aslan. 1954 yılında Kütahya Simav'da bir akraba ziyareti vesilesi ile bulunan Hafız Rahmi Şenses, daha sonra Tavşanlı'ya gelir ve burada İstanbul'a götürebilecek durumda olan hafız arar, bu vesile ile kendisine İbrahim Aslan gösterilir. Kendisini İstanbul'a isteyen Rahmi Şenses hoca, ona kıraat okutur, aşere okuturken İbrahim Aslan rahatsızlanır ve memleketine döner. Ancak istidat ve kabiliyeti dikkate değer olan Hafız İbrahim Aslan, Rahmi Şenses Hocanın bu kitapta da övgüsüne mazhar olur.²⁸

Eserde yer alan isimler ağırlıklı olarak Hafız Hasan Akkuş Hocaefendi'den ve bunun yanında Hafız Ömer Aköz, Hafız Rahmi Şenses, Hafız Abdurrahman Gürses, Hafız Fahri Kığılı gibi isimlerden Kur'an talim, tecvid ve kıraat okumuşlardır. Özellikle Hafız Hasan Akkuş Hocanın isminin eserde sıklıkla yer alması son dönem Kur'an talebelerinin yetişmesinde ne derece büyük önem arzettiğini göstermesi bakımından önemlidir. Kitabın yazarı Hafız Rahmi Şenses hocanın da himayesinde okuyan ve icazet alan Hafız Ahmet Turun, Hafız Akif Yavuz, Hafız Cevdet Bakkaloğlu, Hafız İbrahim Aslan, Hafız Mehmet Ali Sarı eserde yer almaktadır. Hafız Rahmi Şenses hocanın beraber vazife yaptığı Hafız Mehmet Ali Sarı gibi, bir diğer önemli isim Hafız Kemal Tezergil ise Rahmi Şenses hocanın talebiyle Ağa Camii'ne müezzin olarak geçmiştir. Musikimizde "İstanbul tavrı" dediğimiz okuyuşun son dönem önemli isimlerinden olan Hafız Kemal Tezergil biyografisinde Rahmi Şenses şunları anlatıyor:

...Bir gün Arap Camii avlusunda otururken kulağıma güzel bir ezan sesi gelmişti. Bu sesi daha önce hiç duymamıştım. Ezanın okunuş tavrı eski İstanbul tavrıydı, ses de gâyet güzeldi. Namazdan sonra ezanı okuyan zât (Kemal Tezergil) ile cami avlusunda biraz görüştük. Bu görüşme esnâsında Hacı Muzaffer Ozak'ın yeğeni olduğunu söyleyince birden içim ısınverdi kendisine. Kendisine 'Benim imamı bulunduğum Ağa Camiine sizi alsam gelir misiniz' diye sordum. O da 'Gelirim' deyince hemen faaliyete geçtim. Merhûm Şeyh Cevad Efendinin gayreti ile Arap Camii'nden Ağa Camii'ne nakli temin edildi.²⁹

Fakat Hafız Kemal Tezergil, Ağa Camii'ne müezzin olmakla yetinmemiş kendisini musiki noktasında yetiştirmiştir. Cahit Gözkan, Sâdettin Heper, Hulusi Gökmen'li gibi zatlardan musiki eğitimi almıştır.

Her biri döneminin İstanbul tavrı konusunda üstad isimleri olan hocaefendiler kendilerini yetiştirmek üzere farklı musiki mahfillerinden de eğitim almışlardır. Bunlar arasında Hafız Abbas Nazaş'ın Sadettin Kaynak'tan meşk ettiği, darbukacı Hasan Tahsin Barsa'dan usûl öğrendiği, Konservatuvar'da Kemal Gürses'ten meşkettiği, Zeki Altun'dan da dini musiki meşkettiği; Hafız Mahmut Öncü'nün Hafız Sadettin Kaynak, Yesarî Asım Arsoy, Rakım Elkutlu gibi isimlerden musiki eğitimi aldığı; Hafız Ali Gülses'in de yine Hafız Kemal'den mevlit ve musiki eğitimi aldığı, Eyyubî Ali Rıza Şengel, Çarşılı Cavit Bey, Kanuni Münir Tatar'den musiki eğitiminin farklı veçhelerini takip ettiği zikredilmektedir. Yine kitapta yer alan isimlerin ağırlıklı olarak Sadettin Kaynak, Ali Rıza Sağman, Kemal Gürses, Sadettin Heper, Beşiktaşlı Hafız Rıza, Eyyubî Ali Rıza Şengel gibi üstaplardan musiki eğitiminden geçtikleri görülmektedir.

Son devrin önemli mersiyehanlarından Hafız Hüseyin Sebilci³⁰ de kitapta uzun bir biyografisi yer alan isimlerdendir. Hüseyin Sebilci'nin daha küçük yaşlarda biraderi Mazhar Efendi ile "arkalarında

²⁸ Şenses, "Hafız İbrahim Aslan, *Bu Günün Meşhur Huffazı Kıramı ve Mevlidhanları*, s. 65-66. Hafız İbrahim Aslan hakkında tafsilatlı biyografi yazısı için bkz. Mehmet Pelvan, "Hafız İbrahim Aslan", *Tavşanlı-Kültür ve Tarih Araştırmaları*, Ocak-Haziran, 2013, sayı: 5, s. 16-23; Mehmet Pelvan, "Hafız İbrahim Aslan", *Diyanet Aylık Dergi*, sayı: 272, Ocak 2013. Kitaba girmeyen ancak yine Tavşanlı'dan Rahmi Hocanın keşfetmesi ile çıkıp İstanbul'a gelen ve Rahmi Hocanın rahle-i tedrisinden geçen bir diğer isim ise Hafız Kenan Aygün'dür. Hakkında yazılmış yazı için bkz. Mehmet Pelvan, "Hafız Kenan Aygün (Merhum)", *Tavşanlı-Kültür ve Tarih Araştırmaları*, Temmuz-Aralık 2012, sayı: 4, s. 23-30. Şenses, "Hafız İbrahim Aslan, *Bu Günün Meşhur Huffazı Kıramı ve Mevlidhanları*, s. 65-66.

²⁹ Şenses, "Hafız Kemal Tezergil", *Bu Günün Meşhur Huffazı Kıramı ve Mevlidhanları*, ss. 84-86.

³⁰ Şenses, "Hafız Hüseyin Sebilci", *Bu Günün Meşhur Huffazı Kıramı ve Mevlidhanları*, ss. 60-62.

siyah meşinden yapılmış bir elbise, omuzlarında, (Kırba) ellerinde, içi ayetlerle yazılı taslarla, sokak sokak dolaşip mersiyeler okuyarak halkın yanan yüreklerini söndürmek için su dağıttıkları” nakledilmektedir. Hatta bir gün çeşme meydanında yanık sesleriyle, halkın yanan kalplerini söndürmeye çalıştıkları bir esnada, oradan geçmekte olan Tophane’de Nusretiye Camii Müezzinlerinden merhum Hafız Kemal Efendi, başında sarığı, arkasında tertemiz cübbesiyle yolun ortasına oturarak;

Allah aşkına olsun, okumaya devam ediniz, diyerek rica etmiş ve mest olup ağlayarak kendinden geçmişti. Hatta yoldan geçenler, atlı arabalar, o zamanın atlı tramvayları hep oldukları yerde adeta çivilenmiş gibi kalıp, hayran hayran bu âşıkları dinlemişlerdir, şeklinde Rahmi Şenses hocanın kaleminden aktarılmaktadır. Sebilci’nin musiki bilgisi ve yettiği mecralar da dikkat çekicidir. Eserde bunlar da bahis konusu edilmektedir. Balkan Harbi ve devamında I. Dünya Savaşında askerlik vazifesini yapan Sebilci, Şam’da Mevlevi taburunun Mıtrıban sınıfında vazife alarak, askere marş muallimliği yapmış. Terhis sonrası Bahariye tekkesi kudumzenbaşısı Şevki Beyden ve Hüsametdin dergâhı postnişini amcası İzzet Efendi’den, Kasımpaşa’da Zakırbaşı Şeyh Cemal Efendi’den dini musiki meşk ettiği gibi, Selanikli Ahmet Bey’den udî Abdi Beyden de lâdini musiki meşk etmiş. Kitabın yazıldığı tarihte 70 yaşında olan Sebilci’nin hâlâ sesinin eski güzelliğini koruduğu Şenses tarafından ifade edilmektedir.

Eserde kimi portrelerde Rahmi Şenses hocanın okuyuculara ve okuyuşlarına yönelik ikazlarına da rastlıyoruz. Bunlar da sanki bir babanın evladına ya da bir hocanın talebesine ikazları gibi tatlı-sert ikazlar şeklinde ve Rahmi Şenses hoca üslubundadır. Bunlardan birisi Laleli Camii Müezzinlerinden Hafız Eşref Akhisarlı’dır. Şenses “müsait hançereli ve şimşek gibi çakan, kuvvetli bir sese malik” bu meşhur mevlihanla ilgili şu tesbitte bulunur ve ikazlarını sıralar:

*Sesi cinsi itibarıyla kafadan olduğu, zahmetsizce çıkan, yorulmak bilmeyen ve şarıl şarıl salma bir çeşme gibi bol bol akan bir ses olmasına rağmen mevlid okurken son derece kendisini ve o güzelim hançeresini hırpalamakta fakat, çok genç olmasından dolayı şimdilik bunun zararını idrak edememektedir. Fevkalâde sese malik bu güzel okuyucumuz, bizim hakikat olan bu beyanımıza herhalde canı sıkılacaktır. Ama bu can sıkıntısı belki de kendisini istikbalde feraha çıkarmaya vesile olacaktır.*³¹

Şenses hemen akabinde de Efendi’yi tanıdığını ve hakikatleri kabul eden yapısı olduğunu ifade eder, sözleri ile hata etmişse de özür diler.

Kimi isimlere de tavsiye ve telkinlerde bulunur ve bunu çok güzel benzetmelerle yapar. Bunlardan birisi olan Hafız İbrahim Çanakaleli hakkında da Rahmi Hoca, sesinin güzelliğini medhü sena ettikten sonra bir “ah”la beraber şunları söyler:

*Ne olurdu, bu kadar güzel edâ ve sadâya malik bulunan bu sevimli arkadaşımız musiki tarafına olduğundan biraz daha fazla kıymet verip lüzum gösterseydi. (...) Meslektaşım çok sevdiğim bir zat olduğu için gönül öyle arzu ediyordu ki, o bal gibi tabii bir sese ve okuyuşa bir de musiki bal ve kaymağından katıldığı takdirde bu, kaymaklı halis bala parmaklarını bulaştıranların kıyamete kadar ağızlarından tadı geçmeyecektir.*³²

Kitapta biyografisi verilen en kıdemli isimlerden birisi ise Hafız Saim Erişken’dir. 82 yaşında Beyoğlu Camii müezzinbaşısı olan bu zât, ilerleyen yaşına rağmen beş vakit minareye çıkıp ezan okumakta, kimi vakit rast, kimi vakit beyâti mekamlarında okuduğu ezanları bütün Beyoğlu dinlemektedir. Yaşça kıdemli olduğu gibi musikide de kıdemi vardır. Öyle ki Şeyhülislam Hayri Efendi, Şeyhülislam Musa Kazım Efendi, Şeyhülislam Nuri Efendi’ye Ramazan müezzinliği yapmış, iltifatlar görmüş ve atıyeler almıştır. Devamını Rahmi Şenses’ten dinleyelim:

Saim Kalfa tiz ve perdeli bir sese malik olduğundan vaktiyle Aksaray Valide Camii Şerifi baş müezzinî, ezanı ve sesiyle merhum meşhur Hafız Cemal Efendi ile yine o zamanın meşhurlarından merhum Enderûnî Hafız Mustafa Efendi ile ve Karabacak Süleyman nâmıyle

³¹ Şenses, “Hafız Eşref Akhisarlı”, *Bu Günün Meşhur Huffazı Kırâmı ve Mevlidhanları*, s. 46.

³² Şenses, “Hacı Hafız İbrahim Çanakaleli”, *Bu Günün Meşhur Huffazı Kırâmı ve Mevlidhanları*, s. 67-68.

maruf bir zatla çifte ezan okumuş ve dinleyenleri hayrette bırakmıştır. Yine kendi ifadesine göre:

Eyüp Camii Şerifinde fahri vazife görmekte iken, bir sabah ezan okurken sesinin uzadığı Unkapanı köprüsü üzerinden geçen sebzeçi Arnavutlar, ellerindeki fenerleri kaldırarak sesini duyduklarını işaret vermişlerdir.³³

Kitapta sadece hafız ve mevlidhan sıfatına haiz isimler değil, bunlar dışında duahanlar da yer almıştır. Bunlardan birisi de Hacı Burhan Yener'dir. Kendisi Çatalca'da Ferhat Paşa Camiinde müezzinlikle göreve başlamıştır. Hafız değildir, ancak musikiye aşinadır. Hatta Hafız Kemal, Eyyubi Ali Rıza Şengel, Beşiktaşlı Hafız Rıza'dan musiki meşk etmiştir. Ancak tercihini duahanlıktan yana kullanmıştır. İfadelerindeki maharet ve tasvir gücü eserine yansıyan Rahmi Şenses, kitapta Burhan Yener'e şu satırlarla yer verir:

1927 senesinde vatani hizmetini ifa için asker olmuş. Fakat askerlik yaptığı müddet zarfında evvelce katıldığı aşk kervanından bir an bile fariğ olamamış, nihayet terhis edilmiş tekrar İstanbul'a gelerek (1933) tarihinde Mahmut Paşa Camii Şerif'ine müezzin tayin olunmuş, Mahmutpaşa çorbasından birkaç kaşık aldıktan sonra (1934) tarihinde (Atik Ali Paşa) camii şerifine naklolunmuş. Atik Ali Paşa aşından da bir iki lokma nasib alarak (1935) tarihinde (Davud Paşa) Camii Şerifine naklolunmuş.³⁴

Rahmi Şenses, onun duahanlıktaki hususiyetini de kitapta şu cümlelerle ifade eder:

Yaptığı duâlar esnâsında tam ma'nâsı ile teslîmiyyet içerisinde, boyun bükerek bârigâh-ı mecd-i ulûhiyyete el kaldırır, kâfiyeli kelimelerle cümleler teşkil etmek sûretiyle dinleyenlere cân ü yürekden âmin dedirterek niyâzda bulunur. Aşk ve vecd içinde yaptığı bu duâlarını, ne zaman dinlesem bana hemen Süleymânîye hatîbi meşhûr duâhân Hacı Fâik Efendî'yi hatırlatır.³⁵

Rahmi Şenses, biyografilerini yazdığı simalar hakkında alanı olmadığı veya yazmanın tesirini olmadığı durumlarda kendisini geri çekmiştir. Öyle ki herkesin musiki bilgisi, Kur'an okuyuşunun güzelliği konusunda ittifak ettiği Hafız Kâni Karaca ve onun musikisi hakkında Rahmi Şenses şu ifadeleri kullanır:

Musiki bilgisine gelince: Bunun hakkında bir tek söz söylemeye, onu methüsena ve zemmetmeye asla salahiyetim yoktur. Çünkü; musiki kelimesinin baş harfi olan mim harfinin, ifade ettiği manayı anlamaktan aciz bulunmaktayım. Yalnız kulak dolgunluğu olarak anladığım bir cihet varsa o da Hacı Hafız Kâni Efendinin gerek Kur'anı Kerim ve gerek mevlid okuyuşunda tam manasıyla okuyuşuna hâkim ve her kelimedede istediği makam ve nağmeyi terennüm edebilen bir şahsiyettir. Bunu inkâra veya bunun aksini iddia etmeye kimsenin cesareti yoktur.³⁶

Kâni Karaca'nın esas hususiyetinin sebebini de şu cümlelerle açıklar:

Hacı Hâfız Kâni Efendi az bir zaman içinde bu büyük şöhret ve şerefe nâil olmasının sebebi; İstanbulumuzun medarı iftihar ve musiki bâbında kolunun kimse tarafından bükülemeyeceği, maliye veznedarlığından emekli ve meşhur bestekâr Zekâizâde merhum Eyyubî Hafız (Ahmed) Efendinin göz bebeği ve hâlen İstanbul Radyoevi musiki bölümü memurlarından Eyyubî Hâfız (Sâdettin Heper Efendidir).³⁷

Kitapta sadece biyografiler yer almamakta aynı zamanda hatıralara yer verilmektedir. Bu hatıralar kimi zaman yazarın kendi hayatından da olabilmektedir. İmamlığının yanında musiki konusunda üstün meziyetlere sahip Hafız Recai Tanses'in anlatıldığı bölümde, Tanses'in rahle-i

³³ Şenses, "Hafız Saim Erişken-Kalfa", *Bu Günün Meşhur Huffazı Kırâmı ve Mevlidhanları*, s. 111-113.

³⁴ Şenses, "Hacı Burhan Yener", *Bu Günün Meşhur Huffazı Kırâmı ve Mevlidhanları*, s. 32.

³⁵ Şenses, "Hacı Burhan Yener", *Bu Günün Meşhur Huffazı Kırâmı ve Mevlidhanları*, s. 33.

³⁶ Şenses, "Hacı Hafız Kâni Karaca", *Bu Günün Meşhur Huffazı Kırâmı ve Mevlidhanları*, s. 79-81.

³⁷ Şenses, "Hacı Hafız Kâni Karaca", *Bu Günün Meşhur Huffazı Kırâmı ve Mevlidhanları*, s. 81.

tedrisinden geçtiği Filibeli Arap Hocayı anlatırken sözü kendi yaşadığı bir hatıraya getirir ve şunları söyler:

Bundan 42 sene evvel Sultanahmet medresesinde (Darül Hilâfetül Aliyye) talebesi idim. İyi Kur'an-ı Kerim okumaya meraklı olduğumdan, bir sabah namazına Fâtih Camii Şerifine giderek (Arap Hoca) Efendiden tâlim okumak için müracaat edecektim. Hakikaten bir sabah namazına gittim. Yaya olarak gittiğim için namaza yetişemedim. Merhum (Arap Hoca) Efendi, başına topladığı talebelerine talim okuttuğunu gördüm. Şöyle bir kenara oturdum. Ders bitecek ben de kendisinin elini öperek kabul edilmeliğimi ricada bulunacağım. Bir de ne göreyim. Talebelerinden birine (Dad mahrecini ve Kaf mahrecini öğretiyor. Allah şahidimdir. Kendi heybetinden, sesinin tonundan ve ağzından çıkan harfin şiddetinden korktum ve talim okumaktan hemen sarfınazar ederek medresenin yolunu tuttum.³⁸

Bu cümlelerden sonra Şenses, "keşke o zaman korkmayıp halakai tedrisine kabul olunup ben de Recai Efendi gibi güzel bir ağıza malik olup, güzel Kur'an-ı Kerim okuyabilseydim", diye pişmanlığını dile getirmiştir.

Hafız Rahmi Şenses, Hafız Cemal Bağcı'nın biyografisinde de eskilerin edeb ve nezaketine atıf yaparken kendisi de bir hatırasını nakleder. 25 sene evvelinde Yeni Cami'de II. Abdülhamid'in ruhu için vakıf mütevellisi merhum Murteza Beyin emriyle üç sene mukabele okumuştur. 15-20 meşhur hafız da aynı şekilde mukabele okurlar. Hatm-i şeriflerin duası Kadir gecesinden Yıldız Camisinde yapılmaktadır. O gün bütün hocaefendiler bütün maharetlerini sergilerlerken, Rahmi Şenses Hocaefendi de bir aşr-ı şerif okur ve "merciüküm" kelimesinde ötreli olan ayn harfini esre olarak okur. Yaptığı hatadan dolayı kimseden bir ses seda çıkmaz. Cemiyet dağılırken orada bulunan Fatih Cami-i Şerif'i hatibi Şevket Efendi'nin elini öpmek üzere elini uzatan Rahmi Hocayı kendisine çeken Şevket Efendi, Rahmi Hoca'nın kulağına şunu söyler:

"Oğlum! Benim sağ kulağım biraz hafif duyuyor. Onun için ötreyi, esre okudunuz gibi geldi. Herhalde kulağımın hafif duymasından olsa gerek."

demek suretiyle büyük bir nezaket gösterdiğini ve bu hocayı hep rahmetle andığını söylüyor.³⁹

Sonuç

Ömrünü mihrap hizmetine, Kur'an talim ve tedrisine adanmış bir isim olan Hafız Rahmi Şenses, özellikle musiki sahasında okuyucunun çok, ama yazanın az olduğu bir dönemde 64 hafız, mevlidhan, duahan'ın hayatlarını birleştirip kendine has usûl ve üslubuyla bir kitap halinde neşretmekle büyük bir hizmet yapmış ve tarihe kayıt düşmüştür. Bugün içerisinde bir kısmı bilinen ama bir kısmını belki yazılmasa hiç tanıyamayacağımız isimlerin yer aldığı kitap bu yönüyle de büyük bir vazife ifa etmiştir.

Mevlid okumanın bittiği ve mevlid okuyucusunun neredeyse kalmadığı coğrafyamızda mevlid ve mevlithanlığın tarihi yazılacaksa bu eser, Hafız Rahmi Şenses hoca'nın kitabından bağımsız yazılamayacaktır.

Kaynakça

Alparslan, Ramazan, *İstanbul Ehl-i Kur'an ve Mevlidhanları ve Bu Nesli Yetiştirenler*, Boğaziçi Yay., 2016.

Altıkulaç, Tayyar, *Zorlukları Aşarken*, c. 1, Ufuk Kitapları, 2011.

Büyüker, Kâmil, <http://www.dunyabizim.com/hafiz-rahmi-senses/2022/okumak-eskidenmis-azizim> (Çevirimiçi, 12.10. 2017)

Cündioğlu, Düccane, "İstanbul'un o meşhûr hâfizlerini ne kadar tanıyoruz?!", *Yeni Şafak*, 26.5.1999.

-----"Tanzimat'tan Günümüze İstanbul'un Meşhur Hafızları", *Yeni Şafak*, 29.5.1999.

Ergür, Cumhuriyet Enes, *Zeki Altun Hayatı ve Eserleri*, Türk Tasavvuf Musikisi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı Yay., 2004.

³⁸ Şenses, "Hafız Recai Tanses", *Bu Günün Meşhur Huffazı Kırâmı ve Mevlidhanları*, s. 108.

³⁹ Şenses, *Bu Günün Meşhur Huffazı Kırâmı ve Mevlidhanları*, s. 36-37.

560 | Geçmişten Günümüze Uluslararası Dini Mûsiki Sempozyumu

Güler, Halit, "Akademik Sayfalar", 9. cilt, *Merhaba Gazetesi*, 21 Ocak 2009.

"Hâfız Rahmi Şenses", *Din ve Hayat*, Temmuz 2017, sayı: 31.

Karaçam, İsmail, *Hâtıralar*, Çamlıca Yay., 2015.

Özcan, Nuri, "Mevlid" (Musiki), *DİA*, c. 29.

Pelvan, Mehmet, "Hafız İbrahim Aslan", *Tavşanlı-Kültür ve Tarih Araştırmaları*, Ocak-Haziran 2013, s. 5.

----- "Hafız İbrahim Aslan", *Diyanet Aylık Dergi*, sayı: 272, Ocak 2013.

----- "Hafız Kenan Aygün (Merhum)" *Tavşanlı-Kültür ve Tarih Araştırmaları*, Temmuz-Aralık 2012, sayı: 4.

Sağman, Ali Rıza, *Mevlid Nasıl Okunur? Ve Mevlidhanlar*, Fakülteler Matbaası, 1951.

Sarı, Mehmet Ali, *Mehmet Ali Sarı Kitabı Beyoğlu'nda Bir Hafız Kur'an'la Geçen Bir Ömür*, Timaş yay., 2016.

Şenses, H. Rahmi, *Bu Günün Meşhur Huffazı Kıramı ve Mevlidhanları*, Hamle Matbaası, 1965.

Öz, Mustafa, *Yılların Özü*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2008.

Gazeteler

Milliyet

Cumhuriyet

Arşiv

Beyoğlu Müftülüğü, H. Rahmi Şenses Dosyası

Diyanet İşleri Başkanlığı, H. Rahmi Şenses Özlük Dosyası (Dosya numarası: 51-0604)

----- *Esâmi-i Kurra Defteri*

Görüşmeler

Lütfiye Şenses (gelini)-14.08.2017

Mehmet Kemal Şenses (oğlu)-03.12.2014.

Ek 1-Hafız Rahmi Şenses'in Esâmi-i Kurra Defterinde yer alan icazet kaydı

Ek 2- Milliyet Gazetesi'nde yer alan Mevlid ilanları

05.12.1950, Milliyet, Sayfa 6

Aziz milletimizin Korede can veren şehitlerinin ruhları için Hatmi Şerif ve Mevlûdi Nebevî kıraati:

Kore'de Birleşmiş Milletler saflarında hür insanlık ideali için döğüşen kahraman birliğimizin en çetin ve buhranlı bir muharebe durumu karşısında şanlı ecdadımızın kahramanlık ve hamaset menkıbelerini ihya ve Türk askerinin değerini bütün dünyaya bir kerre daha göstermek ve Türk tarihine altın sahifeler eklemek gibi büyük ve şerefli vazifesini yapan ve bütün dünya milletlerinin takdir ve hayranlığını çekerek cihana nam ve şan saçan ve din ve hürriyet uğrunda Kore dağ- ve topraklarında kanını akıtan şehit düşen ve yerleri aziz

14.11.1954, Milliyet, Sayfa 1

Bugün Atatürk için mevlid okutulacak

Atatürk'ün Aziz ruhu için, hemşiresi Makbule Atadan bugün saat 13.15 de Süleymaniye camiiinde mevlid okutacaktır.

Belediye merazlıklar Müdürlüğü Baş imamı Duahan Seyit Hacı Hafız Nüsret Yeşilçay idaresinde hacı Hafız Hasan Akkuş, Hacı Hafız Rahmi Şenses, Hacı Hafız Raif Bahriyeli, Mecit Sesigür, Zeki Altun, Esat Gerede, Ali Gülses, Kâ-
Devamı Sa. 7, Sii. 4 de

05.12.1950, Milliyet, Sayfa 6

Hafız Sadettin Kaymak

Hafız Esat Geredeli — Edirnekapı camii imamı

KUR'AN OKUYACAKLAR:

Hafız İsmail Enderunlu
Hacı Hafız Ömer — Fatih camii baş imam ve hatibi
Hacı Hafız Mehmet — İstanbul vaazlarından
Hacı Hafız Hasan Akkuş — Nuruosmaniye camii imam ve hatibi
Hacı Hafız Rahmi — Ağacamii başimam ve hatibi
Hacı Hafız Sadık — Süleymaniye camii imamlarından
Hacı Hafız Himmi — Örucüler camii imamı
Hacı Hafız Kemal — Hacı Köçek camii imamı
Hacı Hafız Nihat Yüce — Soğanağa camii imamı
Hafız Kutsi — Valde camii hatibi
Hafız Kerim — Valde camii hatibi

NOT: Hatmişerif namazdan evvel camii şerifte okunacak ve herkes iştirak edebilecektir.

562 | Geçmişten Günümüze Uluslararası Dini Mûsiki Sempozyumu

Ek-3-Yüksek İslâm Enstitüsü'nde birlikte görev yaptığı hocalarla

Ek 4- Ağa Camii Bahçesinde

Ek-5 Tebliğın konusu olan kitap kapağı

Ek 6- Kitapta yer alan fotoğrafı

